
Wprowadzenie

Przystąpienie do Unii Europejskiej włączyło Rzeczpospolitą Polską do unijnego porządku prawnego¹. Była to zmiana porównywalna jedynie z okresem transformacji ustrojowej po 1989 r. Przyniosła ona wówczas nie tylko przełom na poziomie legislacyjnym, ale także zmianę paradygmatu interpretacyjnego². Odmienny sposób patrzenia na prawo, zmiany w zakresie systemu wartości przypisywanego prawodawcy i kultury prawnej społeczeństwa, a w szczególności podmiotów stosujących prawo, zaczęły owocować nadawaniem odmiennego znaczenia nawet niezmiennym przepisom prawnym. Obowiązki prawa unijnego w porządku krajowym oznacza zarówno konieczność bezpośredniego stosowania określonych norm prawa unijnego, jak i nakaz dokonywania tzw. prounijnej wykładni prawa krajowego. Stawia to podmioty stosujące prawo, w szczególności sądy poszczególnych krajów członkowskich, przed nowymi zadaniami. Trudności związane są po pierwsze z koniecznością stosowania przepisów pochodzących od dwóch różnych prawodawców. W piśmiennictwie wskazuje się na przejście z jednolitego i monocentrycznego systemu prawa w wielopłaszczyznowy i multicentryczny³. Rodzi to potencjalne problemy interpretacyjne, związane z możliwym krzyżowaniem się zakresów przepisów pochodzących od krajowego i unijnego prawodawcy.

---

¹ Niniejsza książka jest rozprawą doktorską napisaną pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Marka Smolaka w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu.

² M. Smolak, *Zmiana paradygmatu interpretacyjnego w okresie transformacji ustrojowej w Polsce*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1998, z. 3-4, s. 21-33.

³ Por. E. Łętowska, *Multicentryczność współczesnego systemu prawa i jej konsekwencje*, „Państwo i Prawo” 2005, z. 4, s. 3; A. Kalisz, *Multicentryczność systemu prawa polskiego a działalność orzecznicza Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2007, z. 4, s. 41. W literaturze zagranicznej zamiast „multicentryczny” spotkać można również termin „multi-level” (ang. wielopoziomowy) – por. F. Meyer, *The European Constitution and the Courts. Adjudicating European constitutional law in a multilevel system*, „Jean Monnet Working Paper” 2003, nr 9, s. 50-67.

Nie można również wykluczyć sytuacji, kiedy norma prawna skonstruowana zostanie częściowo z przepisu pochodzącego od prawodawcy krajowego, a częściowo od unijnego. Trudności stwarzać może potencjalna rozbieżność aksjologiczna obu systemów prawnych. Po drugie, obowiązek dokonywania wykładni pronunijnej wymusza wkomponowanie nowego, obcego elementu w obowiązujące dotychczas koncepcje wykładni, a także praktykę interpretacji przepisów prawnych. Nie ulega wątpliwości, że normatywne koncepcje wykładni w Polsce nie były opracowywane z myślą o dokonywaniu wykładni zgodnej z prawem unijnym⁴. Rodzi to naturalne pytanie o to, czy są to koncepcje na tyle uniwersalne, aby udało się je zastosować do wykładni pronunijnej, albo też na tyle elastyczne, aby można je było odpowiednio adaptować. Po trzecie, czynnikiem, w którym można upatrywać potencjalny wpływ na zmianę dokonywania wykładni prawa zarówno w teorii, jak i praktyce, jest sam Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Instytucja ta składająca się obecnie z trzech organów sądowych pełni szczególną rolę w porządku prawa unijnego, daleko wykraczającą poza zwykłe rozstrzygnięcie sporów. Szczególne znaczenie ma najstarszy i najważniejszy Trybunał Sprawiedliwości, którego orzeczenia są źródłem całego szeregu fundamentalnych zasad prawa Unii Europejskiej, w tym również zasady wykładni pronunijnej. Sędziowie, którzy w nim zasiadają, pochodzą z poszczególnych państw członkowskich i reprezentują odmienne tradycje prawnicze, wnosząc do praktyki orzeczniczej różnorodne doświadczenia związane z dokonywaniem wykładni prawa. Te okoliczności wraz z koniecznością interpretacji wielojęzycznych unijnych tekstów prawnych sprawiły, że Trybunał wypracował własne, charakterystyczne metody wykładni. Zetknięcie się krajowej judykatury z odmienną tradycją interpretacyjną może spowodować przenikanie przynajmniej niektórych jej elementów. Nie sposób również wykluczyć, że Trybunał będzie próbować – przynajmniej pośrednio – narzucać sądom krajowym metodę albo też wynik wykładni krajowych przepisów prawnych. Wszystkie te czynniki mogły doprowadzić w Polsce do zmiany sposobu dokonywania, a nawet zmiany koncepcji wykładni tekstu prawnego.

Przedmiotem zainteresowania uczyniłem w nieniejszej pracy wykładnię pronunijną oraz jej miejsce w orzecznictwie najwyższych organów władzy sądowniczej w Polsce. Sądownictwo pełni szczególną rolę w kwestii kształtowania kultury prawnej danego kraju, zarówno poprzez swoje usytuowanie w systemie organów władzy i wpływ na sytuację prawną członków społeczeństwa, jak i specyfikę zadań, które są przed nim stawiane. Sądy nie wy-

---

⁴ Podobny problem dotyczy także zagranicznych, klasycznych koncepcji wykładni – por. J. Bengoetxea, *Institutions, Legal Theory and EC Law*, „Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie” 1991, vol. LXXVII, s. 195.

bierają problemów interpretacyjnych i nie mogą uchylić się od ich rozwiązania. Analiza ich orzecznictwa pozwala ustalić, jak w praktyce funkcjonuje dany system prawa.

Celem niniejszej pracy jest po pierwsze, zbadanie, jak sądy krajowe dokonują wykładni zgodnej z prawem unijnym, w szczególności, czy został wypracowany określony sposób jej przeprowadzenia, sformułowane przesłanki, określone granice oraz wypracowana definicja. Po drugie, istotne wydaje się zbadanie ewentualnych różnic w podejściu do wykładni prounijnej w doktrynie i orzecznictwie. Po trzecie, należy spróbować ustalić, czy na skutek przystąpienia do Unii Europejskiej i konieczności stosowania wykładni prounijnej doszło do zmiany dominujących normatywnych koncepcji wykładni prawa w Polsce, a także sposobu dokonywania i pojmowania samej wykładni tekstu prawnego. Po czwarte, chciałbym przedstawić własną propozycję pojmowania wykładni prounijnej.

W pierwszym rozdziale pracy zostały opisane dominujące normatywne koncepcje wykładni prawa w Polsce. Rozważania koncentrują się wokół modeli wykładni, jakie proponują koncepcje klaryfikacyjna i derywacyjna, prób określenia, czym jest wykładnia *contra legem* w obu tych ujęciach, a także przedstawienie głównych toczących się wokół nich sporów. W drugim rozdziale zajmuję się wykładnią prounijną z doktrynalnego punktu widzenia kwestii związanych z jej definicją, zakresem i granicą stosowania oraz pełnioną funkcją. Szczególna uwaga poświęcona została sposobom przeprowadzenia wykładni prounijnej i sporom wokół jej statusu metodologicznego. W trzecim rozdziale przedstawione zostały dyrektywy interpretacyjne stosowane przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Analiza wybranych, najbardziej istotnych z punktu widzenia celów niniejszej pracy, orzeczeń najważniejszych organów władzy sądowniczej w Polsce zawarta została w czwartym rozdziale niniejszej pracy. W piątym rozdziale przedstawię własną propozycję pojmowania wykładni prounijnej, sformułowaną na podstawie badań przeprowadzonych we wcześniejszych rozdziałach.

Za wieloletnie wsparcie oraz cenne wskazówki i uwagi chciałbym bardzo serdecznie podziękować prof. zw. dr hab. Markowi Smolakowi, kierownikowi Katedry Teorii i Filozofii Prawa WPiA UAM.